

забезпечення безпеки, що сприятиме зміцненню демократичних інституцій та підвищенню рівня національної стійкості.

1. Хамініч С. Ю. Імперативи економічної безпеки у сучасному світі: стратегії і загрози. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2024. № 1 (09). С. 46-55.
2. Ільченко О. В., Ільченко Б. О. Засоби та способи забезпечення економічної безпеки України: правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. С. 274-278. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/52.pdf>.
3. Литвиненко О. С. Економічна безпека України: аналіз та оцінка. *Інтернаука*. 2022. № 1. С. 53-56.

Валентин М'ЯЧИН

професор кафедри
соціально-економічних дисциплін,
доктор економічних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0002-1491-5100>

Роман ШЕВЄЛЄВ

студент ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Ефективність підприємств у повоєнний період залежить, окрім іншого, і від здатності враховувати зовнішні фактори у стратегічному плануванні. Важливими стають швидке реагування на зміни у трудовому законодавстві, впровадження нових комунікаційних стратегій і врахування соціально-економічних потреб працівників. Успішна соціальна політика підприємства, включаючи поліпшення житлово-побутових умов, охорону здоров'я та підтримку вразливих верств працівників, забезпечує стабільний розвиток навіть у кризових умовах. Комплексний підхід до соціального розвитку сприяє підвищенню соціальної активності персоналу, що позитивно позначається на загальній ефективності роботи підприємства.

Зовнішнє середовище суттєво впливає на ефективність діяльності підприємств у повоєнний період, особливо з огляду на швидкі зміни економічних, політичних і соціальних факторів. Війна змусила компанії адаптуватися до кризових умов, зокрема враховувати економічну нестабільність, дефіцит ресурсів та зміни споживчих настроїв. Для досягнення стійкості підприємства необхідно проводити глибокий аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, визначати больові точки бізнесу та прогнозувати ризики. Використання технологій для моніторингу ринку та економічного середовища допомагає підприємствам краще планувати свої дії. Орієнтація на зовнішні дані дозволяє не лише адаптувати бізнес-процеси, але й створювати довгострокові стратегії для підвищення конкурентоздатності. Відсутність швидкої реакції на зміни у зовнішньому середовищі може спричинити зниження рентабельності та втрату ринку.

Однією з ключових складових ефективного реагування є стратегічне управління інвестиціями, яке враховує вплив зовнішніх змін на економічну діяльність підприємства. Промислові компанії використовують інноваційні підходи для модернізації виробничих потужностей та оптимізації витрат, орієнтуючись на стратегічні перспективи. Підприємства повинні приділяти увагу превентивному управлінню, що включає оцінку потенційних загроз і розроблення гнучких управлінських рішень. В умовах післявоєнного відновлення важливим є швидке реагування на динамічні зміни, які впливають на доступність ресурсів, транспортну інфраструктуру та технологічний розвиток. Використання імітаційного моделювання для оцінки ризиків і прогнозування економічної стійкості підприємств стає необхідним для запобігання кризовим ситуаціям. Стратегічне управління, спрямоване на врахування змін у

зовнішньому середовищі, дозволяє зберегти та наростити економічний потенціал.

Зовнішнє середовище також визначає потребу підприємств у створенні нових інноваційних продуктів і розширенні ринків збуту. Ефективність бізнесу значною мірою залежить від здатності адаптуватися до змін споживчих уподобань і нових вимог ринку. І. Тарасенко підкреслює важливість інтеграції сучасних технологій і впровадження інновацій у стратегічне управління. Підприємства, які швидко реагують на зміну факторів зовнішнього середовища, таких як ціни на сировину чи регуляторні вимоги, демонструють кращі результати. Застосування комплексного підходу до аналізу ринкових змін та врахування ризиків дозволяє досягти стабільного економічного розвитку. Це забезпечує не лише короткострокову адаптацію, але й створює умови для довгострокового зростання в умовах повоєнного відновлення [1].

Зовнішнє середовище суттєво впливає на ефективність підприємств у повоєнний період через масштабні руйнування інфраструктури, зміну ринкових умов і дефіцит ресурсів. Постійні обстріли та знищення об'єктів критичної інфраструктури, таких як енергосистема, значно ускладнюють виробничі процеси навіть у регіонах, де не ведуться бойові дії. В. Стадник і О. Каштальян зазначають, що війна зменшила економічний потенціал України на третину, а щоденні втрати активів у 2022 р. складали майже 4 млрд. дол. Зокрема, у металургії виробництво скоротилося на 70 %, а експорт – на 62 %. Ці обставини змушують підприємства адаптуватися до нових умов шляхом скорочення витрат, переходу на виробництво товарів першої необхідності та пошуку нових ринків збуту. Відсутність стабільного доступу до ресурсів і порушення логістичних ланцюгів значно знижують ефективність діяльності бізнесу [2].

Зовнішні фактори, такі як втрата людського капіталу через масову міграцію, також суттєво впливають на продуктивність підприємств. Майже 7,8 млн українців, серед яких багато кваліфікованих працівників, виїхали за кордон, що створює дефіцит робочої сили в ключових галузях. Крім того, споживчий попит залишається на мінімальному рівні через зниження купівельної спроможності населення. У цих умовах підтримання діяльності підприємств залежить від зовнішньої фінансової допомоги, яка забезпечує соціальні витрати та підтримує базові економічні процеси. Наприклад, міжнародна допомога покрила 60 % фінансування бюджету України у 2022 р. Водночас підприємства, що орієнтуються на експорт, стикаються зі зростанням вимог міжнародних ринків, таких як адаптація до «зеленого» переходу, що вимагає значних інвестицій у модернізацію.

Відновлення економічної ефективності вимагає стратегічного врахування змін у зовнішньому середовищі, зокрема інтеграції у глобальні тренди та розвитку інноваційних підходів. В. Стадник і О. Каштальян акцентують увагу на важливості використання інструментів державної підтримки, таких як індустриальні парки, які забезпечують пільги для релокованих підприємств. Це створює умови для залучення інвестицій та розвитку високотехнологічних виробництв. Крім того, значний вплив на ефективність має доступ до міжнародних ринків, який потребує відповідності продукції новим регуляторним вимогам, зокрема мінімізації вуглецевих викидів. Загалом адаптація до впливу зовнішніх факторів, таких як зміни у споживчих настроях, міжнародній політиці та технологічному прогресі, є ключовим чинником для забезпечення стійкого економічного розвитку підприємств у повоєнний період [2].

І. Грищенко зазначає, що інтегровані бізнес-структури є важливим елементом у процесі відновлення економіки після війни завдяки їхній здатності досягати значних результатів в інноваційній діяльності. Залежно від рівня інтеграції підприємства можуть отримувати переваги, наприклад, на низькому рівні – через координацію досліджень, обмін інформацією та правовий захист інтелектуальної власності. На високому рівні інтеграції можливе розподілення ризиків, залучення капіталу та фінансування найбільш перспективних інноваційних проєктів. Таким чином, синергія цих структур забезпечує їхню конкурентоспроможність навіть у складних економічних умовах [3].

Зовнішнє середовище продовжує створювати виклики для українських підприємств у повоєнний період. Ризики інвестиційної непривабливості, руйнування логістичної інфраструктури та високий рівень конкуренції ускладнюють економічне відновлення. У цьому контексті критично важливими залишаються заходи з покращення співпраці між державою та бізнесом, залучення іноземних інвестицій та розвиток інноваційної інфраструктури. Лише системний підхід із акцентом на цифровізацію та модернізацію зможе забезпечити відновлення підприємств і сталий розвиток економіки.

Отже, проаналізувавши наукову літературу щодо впливу зовнішнього середовища

на ефективність діяльності підприємств у повоєнний період, можна виділити ключові фактори, що визначають успішність бізнесу в умовах відновлення економіки. У таблиці 1 наведено основні зовнішні чинники та їхній вплив на діяльність підприємств у цей період.

Табл. 1 демонструє, як різні аспекти зовнішнього середовища впливають на діяльність підприємств у повоєнний період. Наприклад, економічна нестабільність, яка характеризується зниженням рентабельності та дефіцитом ресурсів, змушує компанії оптимізувати витрати та диверсифікувати джерела постачання, що підвищує їхню стійкість до ринкових коливань. Політичні зміни, включаючи нові законодавчі вимоги та регуляторні зміни, вимагають від підприємств гнучкості та своєчасного реагування для збереження конкурентних позицій.

Таблиця 1

**Вплив зовнішнього середовища на ефективність діяльності підприємств
у повоєнний період**

<i>Фактор зовнішнього середовища</i>	<i>Вплив на ефективність</i>	<i>Приклади адаптаційних стратегій</i>
Економічна нестабільність	Зниження рентабельності, дефіцит ресурсів	Оптимізація витрат, диверсифікація джерел постачання
Політична ситуація	Зміни в законодавстві, регуляторні вимоги	Вчасне реагування на законодавчі зміни, лобіювання інтересів
Соціальні фактори	Втрата робочої сили через міграцію, зміни споживчих уподобань	Інвестування в навчання персоналу, маркетингові дослідження
Технологічний розвиток	Потреба в модернізації виробництва, інноваціях	Впровадження новітніх технологій, розвиток R&D
Логістична інфраструктура	Порушення ланцюгів постачання, затримки доставки	Розвиток альтернативних маршрутів, партнерство з логістичними компаніями
Міжнародні ринки	Вимоги до експортних стандартів, зростаюча конкуренція	Адаптація продукції до міжнародних стандартів, розширення ринків збуту

Крім того, соціальні фактори, такі як масова міграція кваліфікованих працівників, створюють дефіцит робочої сили, що змушує підприємства інвестувати в навчання персоналу та проводити маркетингові дослідження для адаптації до змін споживчих уподобань. Технологічний розвиток стимулює бізнес до впровадження інновацій та модернізації виробництва, що покращує продуктивність та конкурентоспроможність. Логістичні виклики, пов'язані з порушенням ланцюгів постачання, вимагають розвитку альтернативних маршрутів та укладання партнерських угод з логістичними компаніями для забезпечення безперебійної доставки товарів. Нарешті, вихід на міжнародні ринки, зважаючи на вимоги до експортних стандартів та зростаючу конкуренцію, спонукає підприємства адаптувати продукцію до міжнародних стандартів та розширювати канали збуту, що сприяє зростанню обсягів продажів та зміцненню позицій на глобальному рівні.

Таким чином, проведення комплексного аналізу зовнішнього середовища дозволяє підприємствам ефективно адаптуватися до викликів повоєнного періоду, впроваджувати стратегії, що підвищують конкурентоспроможність та забезпечують стійкий розвиток у мінливих умовах ринку. Врахування економічних, політичних, соціальних, технологічних, логістичних та міжнародних факторів є ключовим для досягнення успіху та стабільності підприємств у період відновлення економіки після війни.

1. Тарасенко І., Олефіренко К., Полозова Т., Мурзабулатова О. Стратегічне управління стійким розвитком промислових підприємств в умовах післявоєнного відновлення України. *Economics. Finances. Law*. 2023. № 7. С. 73-77.

2. Стадник В., Каштальян О. Технології і ресурси розвитку конкурентоспроможності економіки України в процесах повоєнного відновлення. *Scientific Trends and Trends in the Context of Globalization: the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference (Umeå, Sweden, February 19-20, 2023)*. 2023. С. 52-69.

3. Грищенко І., Ганущак-Єфіменко Л., Гнатенко І., Ребілас Р. Управління дизайн середовищем розвитку інноваційного підприємництва в інтегрованих структурах в умовах післявоєнного відновлення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2023. № 52(5). С. 341-352.